

Вук Мандић

Бања Лука

kodratmandic@gmail.com

УДК 325.3(497.113),,1914/1941“(094.5)

DOI: 10.7251/SIC2306199M

ПЕТРОВАЧКЕ ЦЕСТЕ

(Бошко М. Бранковић, Милан Мицић, Петровчани српски добровољци и њихово насељавање у Војводину (1914–1941), Нови Сад: Сајнос, Удружење „Петровчани“, 2022, стр. 275)

Бошко М. Бранковић је ванредни професор на Студијском програму историје Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци. Неопходно је поменути да је професор Бранковић 2011. године одбранио магистарски рад под називом ”Петровац од 1700. до 1918. године”. Ово дјело касније је објављено као монографија, али и пређашњи радови о завичајној прошлости, најбоље свједоче како о научним интересовањима, тако и о мјеродавности аутора.

Милан Мицић је доктор историјских наука, књижевник и генерални секретар Матице српске. У свом обимном како научном, тако и умјетничком стваралаштву Мицић је значајну пажњу посветио темама српских добровољаца у Првом свјетском рату, као и колонизацији Војводине у XX вијеку. Његова докторска дисертација ”Развитак нових насеља у Банату (1920–1941)” и вишедеценијски марљиви рад оличен у бројним дјелима о добровољцима и колонизацији представљају камен-темељац у настанку нове монографије.

Потакнути јубиларним вијеком од почетка насељавања првих Петровчана у Војводини те жељом да употпуне рад претходних истраживача,

аутори су одлучили да прикажу ову недовољно познату и историографски истражену област завичајне прошлости. Како је у сажетом Предговору наглашено: племенити циљ да се прикажу Петровчани ратници српске војске био је подстакнут жељом да се попуни празнина у колективном завичајном памћењу Петровчана и њихових потомака и да се истакне континуитет ратничког и патриотског духа Срба Босанског Петровца у 20. веку. Након уводних ријечи слиједи главни дио књиге којег чине четири цјелине. Прво поглавље „Српски добровољачки покрет (1914–1918)“ написао је Милан Мицић. Од проглашења четничких одреда почетком рата, преко борби на Солунском фронту, па све до доласка добровољаца из Сједињених Америчких Држава, Русије и Италије те стварања Југословенске дивизије, аутор досљедно наводи све примјере српског добровољачког покрета Великога рата. Неријетко се притом обилно користи својим ранијим научним резултатима. Такав наизглед преопширан опис је посљедица ауторског приступа теми. Из наредних страна читалац ће моћи да открије најразличитије судбине петровачких добровољаца, од оних који су се невјероватним сплетом низа околности нашли у вихору Октобарске револуције, па све до печалбара који су вођени родољубивим осјећањима напустили удаљени континент и кренули назад ка отаџбини. Потребно је овакво уводно поглавље да би читалац јасно разумио све зачуђујуће доживљаје које је могао да преброди један петровачки добровољац.

У другом поглављу „Кратка историја Босанског Петровца од аустроугарске окупације до почетка Првог свјетског рата (1878–1914.)“ професор Бранковић даје уводни приказ стања у Петровцу прије велике историјске прекретнице. На основу извора и богате литературе описане су прилике тог краја, а међу њима посебна пажња је посвећана политичкој и привредној ситуацији. Објашњавање националних, политичких и економских односа неопходан је увод како би читаоци боље разумијели туробне дане рата. Већ у наредном поглављу „Босански Петровац и Петровчани у Првом свјетском рату (1914–1918.)“ јасно је да су наведене пријератне нетрпељивости бурно ексалирале. У њему Бранковић пише о многобројним примјерима патње, прогона и страдања. Мучни осјећај безнађа и страха

оживотворен је кроз упечатљива свједочанства свештеника из петровачког завичаја. Дио поглавља посвећен је и ратницима који су у саставу 2. босанскохерцеговачке регименте прошли ратну голготу српских, руских и италијанских ратишта. Заробљавањем или бијегом на противничку страну настајале су чете добровољаца од којих ће значајан број због непредвидивих животних околности малтене потпуно изгубити везе са завичајем.

Њихове послјератне животе, као и судбине бројних петровачких дошљака, описао је Милан Мицић у четвртом и посљедњем поглављу „Колонизација Петровчана у Војводину (1920–1941.)“. Научно-истраживачким приступом и стилем Мицић је описао живот оних истих горштака Милоша Црњанског који су се затекли у описима блатњавих војвођанских равница. Захваљујући вишегодишњем темељном раду у архивима аутор даје детаљне статистичке податке, имена досељеника и називе десетина колонизованих насеља. Из њих се јасно чита и огромна посвећеност нових становника да у страном и несигурном окружењу створе дом. Та непрестана борба за опстанак и благостање упоредива је са четворогодишњим ратом и непрекидним страдањима у тежњи ка слободи. Између овог наизглед тематски потпуно различитог поглавља ствара се тако веза са претходним страницама монографије, а разлике у тежбама добровољаца и колонизатора готово да нестају.

Завршном дијелу књиге уз „Закључак“ и библиографски списак припадају и изузетно богати прилози. Посебан утисак остављају фотографије приложене након основног текста. Тако читалац након упознавања са свим мукама кроз које су прошли на крају може погледати у очи добровољцима и колонизаторима из Петровца. Ипак највећа важност овог поглавља јесте у прегледном табеларно уређеном списку петровачких добровољаца из Великог рата. Као један од твораца списка уз писце монографије наведен је и Мирко Латинковић. Са именима бораца веома систематично убиљежена су још и имена њихових очева, године рођења, мјеста поријекла, године и мјеста послјератног насељења, те могући бројеви добровољачких увјерења и називи одликовања. У рубрици напомена често се сазнају занимљиви детаљи попут ранијег живота у Америци или учествовања на далеким ратиштима. У том дугачком списку наведено је чак 541 лице.

Аутори овог дјела, Бранковић и Мицић, успјели су у својој намјери да некада потиснути период завичајне прошлости разјасне и приближе како потомцима Петровачких ратника и досељеника, тако и ширем читалачком кругу. Док је о значају монографије за насљеднике поменутих сувишно говорити, њена важност за осталу публику је двострука. Читалац који није присније повезан са овом темом пред собом има примјер истраживања о локалној историји. Осим тога, иако је завичај и завичајна припадност средишња тема рада, она значајно превазилази тако уске оквире. За то је заслужан одисејски пут самих Петровчана, чије се непрекидне борбе и сеобе подударају са заједничком прошлошћу цијелог српског народа. Тако схваћена завичајна историја постаје парадигма колективне националне историје, а тиме је и важност њеног изучавања додатно изражена.